

Anbefalinger for utredning og diagnostisering av PTSD og KPTSD

Å utrede og diagnostisere posttraumatisk stresslidelse (PTSD) er en klinisk vurdering som skal kvalitetssikres av spesialist i psykiatri eller psykologspesialist. Denne prosedyren er en anbefaling for hvordan dette kan gjøres ved hjelp av noen enkle kliniske verktøy.

Traume- og PTSD-screening (TRAPS II) (www.nkvts.no/kartleggingsverktoy) gir en rask screening av potensielt traumatiserende hendelser pasienten har opplevd (side 1), samt tilstedeværelsen av kjernesymptomer på PTSD og kompleks PTSD (KPTSD) (side 2).

Kartlegging av traumeerfaringer (side 1)

For å avgjøre om pasienten tilfredsstillende kriteriene for PTSD må det først gjøres en vurdering av om vedkommende har opplevd en traumatisk hendelse. Første side av TRAPS er basert på det validerte kartleggingskjemaet *Stressful Life Events Screening Questionnaire* (Goodman, Corcoran, Turner, Yuan, & Green, 1998). Dersom pasienten har krysset av for en eller flere av hendelsene på første side av TRAPS bør behandler spørre om noen flere detaljer rundt hendelsen(e) for å avgjøre om kriteriene for en traumatisk hendelse er tilfredsstillende. De diagnostiske kriteriene i ICD-10 sier at hendelsen skal ha vært: «*av usædvanlig truende eller katastrofal art, som mest sannsynlig ville fremkalt sterkt ubehag hos de fleste*». Da dette kriteriet er lite spesifikt anbefales det å se på kriteriene i DSM-5: «*Hendelse som innebar død eller fare for liv, alvorlig skade eller seksuell vold. Det kan være noe som hendte deg selv, noe som du var vitne til, eller noe som du fikk vite at hadde hendt med et nært familiemedlem eller en nær venn.*» I mange tilfeller er det enkelt å vurdere om hendelsen tilfredsstillende kriteriene (for eksempel hvis pasienten har blitt voldtatt, alvorlig skadet eller forsøkt drept), andre ganger er det vanskeligere.

Kartlegging av kjernesymptomer ved PTSD og Kompleks PTSD (KPTSD) (side 2)

Side 2 av TRAPS består av *The International Trauma Questionnaire (ITQ)* (Cloitre, Shevlin, Brewin, Bisson, Roberts, Maercker, Karatzias & Hyland, 2018; Bækkelund, Sele & Berg, 2019) til diagnosene PTSD og Kompleks PTSD (KPTSD), slik de blir definert av ICD-11. ICD-11 er utviklet av Verdens Helseorganisasjon og har som mål å maksimere klinisk og internasjonal anvendbarhet gjennom å fokusere på kjernesymptomene til en gitt lidelse.

Tabellen for skåring og vurdering av TRAPS-II (under) gir en oppsummering av kriteriene for PTSD og Kompleks PTSD diagnosene. Det er viktig å forsikre seg om at symptomene pasienten har rapportert er relatert til en eller flere traumatiske hendelser. Flere av symptomene kan være relatert til andre ting, for eksempel konsentrasjonsvansker eller søvnvansker. For å diagnostisere PTSD må behandler også vurdere om de rapporterte symptomene kan forklares av somatisk sykdom, rusbruk eller annen psykisk lidelse. Skårene kan også summeres for å tallfeste total symptombelastning, men per i dag foreligger det ikke validerte cut-off skårer for å indikere PTSD eller KPTSD.

Videre utredning

Dersom det er usikkert hvorvidt pasienten har PTSD eller ikke, anbefales videre utredning med **Klinikeradministrert PTSD-skala for DSM-5 (KAPS – 5)** (www.nkvts.no/kartleggingsverktoy). Dette semistrukturerte intervjuet gir utreder mer hjelp til å vurdere PTSD-symptomer. Det er viktig at instruksjonen leses nøye for å få korrekt skåring og at utreder har kompetanse i å vurdere PTSD-plager. Det anbefales å gjennomføre et gratis online treningsprogram for skåring og administrering av KAPS – 5 (https://www.ptsd.va.gov/professional/continuing_ed/caps5_clinician_training.asp).

Skåring og vurdering av TRAUME- OG PTSD-SCREENING (TRAPSII)

SIDE 1: *Stressful Life Events Screening Questionnaire – Revised (SLESQ)*

- Har pasienten opplevd en eller flere hendelser av usedvanlig truende eller katastrofal art, som mest sannsynlig ville fremkalt sterkt ubehag hos de fleste? Dette vil som regel være hendelser som innebar død eller fare for liv, alvorlig skade eller seksuell vold. Det kan være noe pasienten opplevde selv, var vitne til, eller som hendte nært familiemedlem eller en nær venn.

JA NEI

- Dersom svaret er «JA» skåres side 2:

SIDE 2: *The international trauma questionnaire (ITQ).*

DIAGNOSTISKE ALGORITMER:

- PTSD: Diagnosen PTSD krever at minst ett av to symptomer er tilstede fra hver av symptomgruppene: (1) gjenopplevelser her-og-nå, (2) unngåelse, og (3) følelse av overhengende fare. I tillegg må minst en indikator på funksjonstap tilknyttet disse symptomene være tilstede. Tilstedeværelse av et symptom eller funksjonstap defineres av en skåre på 2 eller mer (se PTSD kriterier tabell).
- KPTSD: Diagnosen KPTSD-diagnose krever at minst ett av to symptomer er tilstede fra hver av de tre PTSD symptomgruppene (gjenopplevelser her-og-nå, unngåelse, og følelse av overhengende fare), og at minst ett av to symptomer fra hver av de tre symptomgruppene omfattet i forstyrrelser i selv-organisering (eng: Disturbances in Self Organization: DSO): (1) affektiv dysregulering, (2) negativ selvoppfattelse, og (3) relasjonsforstyrrelser, er tilstede. Funksjonstap må være påvist ved at minst en indikator på funksjonstap er tilstede tilknyttet PTSD-symptomene, og at en indikator på funksjonstap er tilstede tilknyttet forstyrrelser i selvorganisering (DSO). Tilstedeværelse av et symptom eller funksjonstap defineres av en skåre på 2 eller mer (se DSO kriterie tabell).

En person kan oppfylle kriteriene for en PTSD- eller en KPTSD-diagnose, men ikke begge samtidig. Dersom en person tilfredsstiller kriteriene for KPTSD, får ikke personen diagnosen PTSD i tillegg

PTSD diagnostiseres dersom kriteriene for PTSD er oppfylt, men IKKE kriteriene for DSO. KPTSD diagnostiseres dersom kriteriene for PTSD er oppfylt OG kriteriene for DSO er oppfylt. Dersom ikke kriteriene for PTSD er oppfylt, eller bare kriteriene for DSO er oppfylt, stilles det ikke diagnose

DIAGNOSTISK SKÅRING AV PTSD OG KPTSD:

PTSD-KRITERIER

Symptomgruppe	Spørsmål	Kriteriet	Oppfylles kriteriet	
Gjenopplevelse her og nå	P1 eller P2	≥ 2	JA	NEI
Unngåelse	P3 eller P4	≥ 2	JA	NEI
Følelse av overhengende fare	P5 eller P6	≥ 2	JA	NEI
PTSD-funksjonstap	P7, P8 eller P9	≥ 2	JA	NEI
Oppfylles alle kriteriene:			JA	NEI

DSO-KRITERIER

Symptomgruppe	Spørsmål	Kriteriet	Oppfylles kriteriet	
Affektiv dysregulering	C1 eller C2	≥ 2	JA	NEI
Negativ selvpoppfattelse	C3 eller C4	≥ 2	JA	NEI
Relasjonsforstyrrelse	C5 eller C6	≥ 2	JA	NEI
Funksjonstap knyttet til forstyrrelser i selvorganisering DSO (DSOFI)	C7, C8 eller C9	≥ 2	JA	NEI
Oppfylles alle kriteriene:			JA	NEI

DIMENSJONELL SKÅRING AV PTSD OG KPTSD

Skårene for hver PTSD- og DSO-symptomgruppe kan slås sammen og summeres til en total PTSD og DSO-skåre

TOTAL PTSD SKÅRE

Symptomdelgruppe skåre		Symptomdelgruppe skåre	SUM
P1= _____	+	P2= _____	
P3 = _____	+	P4= _____	
P5= _____	+	P6= _____	
Totalskåre:			

TOTAL DSO SKÅRE

Symptomdelgruppe skåre		Symptomdelgruppe skåre	SUM
C1= _____	+	C2= _____	
C3 = _____	+	C4= _____	
C5= _____	+	C6= _____	
Totalskåre:			